

ARBETSGRUPPEN FÖR DATORHJÄLP I SLÄKTFORSKNINGEN

D I S

Meddelande nr 2

c

April 1980

I höstas bildades här i Linköping en arbetsgrupp för att undersöka vilka möjligheter datorn ger oss släktforskare att underlätta vår forskning och att om möjligt pröva framkomna idéer. Gruppen kallar sig DIS - arbetsgruppen för datorhjälp i släktforskningen.

Datorhjälpmedel kommer i framtiden att spela en allt större roll för släktforskningen och kommer troligen snart att anses helt oundgängliga.

Många misslyckanden har tidigare gjorts inom andra områden när man velat utnyttja datortekniken. Man har gärna velat göra för stora och komplicerade system och underskattat svårigheterna på främst programvarusidan men i en del fall även underskattat svårigheterna med inmatning av uppgifter till datorn. Man kanske också i en del fall helt enkelt har varit för tidigt ute. Tekniken har inte varit färdig för avsedda tillämpningar. Utvecklingen har dock - bedömer vi - idag kommit så långt att tiden nu är mogen för att på allvar ta upp frågor om var i släktforskningen och på vilket sätt vi skall kunna ha nytta av datorhjälp.

Den tekniska utvecklingen går snabbt vidare. Redan om något år kommer vi att ha betydligt snabbare hemdatorer som kan prestera mycket mer än dagens. Förutsättningarna för de tillämpningar av datorteknik för släktforskning vi idag ser är därför annorlunda redan om några år. Med hänsyn till det dryga arbetet med inmatning av uppgifter ur kyrkböcker mm blir det därför av särskild betydelse att dagens system så långt möjligt utformas så att inte inmatningsarbetet behöver göras om, när det nya kommer.

Utgivning av det här meddelandet är ett led i gruppens arbete att sprida information om möjligheterna att utnyttja datorhjälp i släktforskningen. Vi vänder oss i första hand till de som svarade på vårt upprop i GF-aktuellet i höstas, men vill också ge meddelandet en något vidare spridning, då vi tror att det finns många fler som är eller kommer att bli intresserade av datorhjälp i släktforskningen. Vår ambitionsnivå är dock måttlig - våra resurser är begränsade och vi måste också hinna med vår egen släktforskning.

Datorn skall vara ett hjälpmedel i släktforskningen och dessutom ett bland flera andra. För att hålla detta i minnet har vi inte velat göra en specialskrift med enbart datorer och deras användning utan en skrift där vi även försöker få in en del annat aktuellt material om släktforskning. Huvudintresset kommer dock att ligga på datorhjälpmedlen.

I detta nummer berättar vi en del om pågående arbeten, ger en snabböversikt över hemdatorer sett från släktforskningens synpunkt samt tar upp referat från ett par nyligen hållna föredrag på GF, tar upp utlåning av Videolog, Statens Kulturråds intresse för släktforskarna mm.

PO

DATORHJÄLP I SLÄKTFORSKNINGEN

I vår arbetsgrupp har följande uppgifter tagits upp där släktforskaren kommer i beröring med datoranvändning, antingen genom att datorn använts vid framtagningen av de uppgifter släktforskaren är intresserad av eller genom att släktforskaren själv använder en dator.

1. Inhämtning av uppgifter ur offentliga register över nu levande personer (SPAR och Länsdataregister)

2. Inhämtning av uppgifter ur offentliga register med arkivmaterial (Demografiska databaserna i Stockholm och Umeå, Medicinska databasen i Umeå samt SCB dödböcker).
3. Framtagning av personregister till kyrkbokslängder mm.
4. Ordning av uppgifter om den egna släkten.

Vi hade i höstas i GF-aktuellt ute ett utrop för att se om vi var ensamma om vårt datorintresse eller om det fanns fler med samma intresse. Vi fick svar från sex personer. Alla var intresserade av att utnyttja datorer för att hålla reda på den egna släkten (vår punkt 4) och en var även intresserad av personregister till kyrkbokslängder samt soldat-, husar och båtsmanslängder (vår punkt 3). Två har anskaffat egna hemdatoranläggningar och börjat göra registreringar. Tre ytterligare håller på och förbereder användning av datorer för att hålla reda på den egna släkten, två av dem kommer kanske att utnyttja stordatorer för detta, medan den tredje ännu inte har så fasta planer. Densjätte och sista, som egentligen var den förste, dvs den som svarade först, är intresserad av släktförningarnas problem att kunna göra lätthanterliga släktgrensöversikter, som kan uppdateras varje år och reproduceras i antal om 50-250 exemplar. Antalet sidor kan uppgå till mellan 50 och 500. Kostnaden skall vara låg. Här kommer man in på dels uppdateringsproblemet, där kanske de offentliga registren över nu levande personer kan utnyttjas (vår punkt 1) och dels ordning av uppgifter om den egna släkten (vår punkt 4). Ingående i hans material var släktuppgifterna i Ivan Löfgrens bok om Bågenholms-Håbolssläkten (Dalsland), vilken innehåller omkring 15000 personuppgifter.

Själva har vi mest ägnat oss åt punkt 3, dvs framtagning av personregister till kyrkböcker och försökt förbereda oss för punkt 4, dvs ordning av uppgifter om den egna släkten, genom att ansöka om registertillstånd hos Datainspektionen.

En allmän översikt över hela om-

rådet -- de fyra punkterna -- finns i ett meddelande, som vi gav ut till höstens (1979) första onsdagsträff på biblioteket här i Linköping.

I detta nummer tas upp något från pågående arbeten. Kurt Steinrud och Karl Johan Roslund berättar om sina registreringar av den egna släkten med hemdator -- båda håller sig till äldre tid för att inte kollidera med datainspektionen. Vi berättar sedan om våra försök med framtagning av personregister till kyrkböcker samt ger en lägesrapport gällande försöket att få registertillstånd av datainspektionen. Områdena 1 och 2 får tas upp i kommande nummer liksom problemen kring släktförningarnas behov av uppdaterade register.

PO

HEMDATORN

Skall jag skaffa en hemdator för min släktforskning? Hur skall jag i så fall använda den? Vilken nytta får jag av den? Vilken hemdator skall jag skaffa?

Frågorna går naturligtvis inte att besvara i en enda artikel, men några synpunkter kan i alla fall ges.

Hemdatorn är ingen leksak. Dagens hemdatorer är nästan lika kraftfulla som många stordatorer i miljonklassen för omkring 10 år sedan. Den tekniska utvecklingen är fortfarande inne i ett dynamiskt skede. Om några år har vi betydligt snabbare hemdatorer, som kan prestera mycket mera än dagens och som har väsentligt mycket större minnesutrymmen att arbeta med.

Hemdatorn är så liten att den kan stå på ett bord hemma. Grundenheten består av en centralenhet, ett tangentbord för inmatning av uppgifter, en bildskärm och idag en kassettbandspelare för längre tids lagring av information. Centralenheten, från vilken all verksamhet styrs, är inte större än att den t e kan gömmas i tangentbordet. Bildskärmsenheten motsvarar storleksmässigt en mindre TV-apparat.

En fullt utbyggd hemdatoranläggning består idag av förutom nämnd grundenhet ett skivminne för långtidslagring av information och en skrivare, så man kan få utskrift på papper

En sådan fullt utbyggd hemdatoranläggning kostar upp mot 30 tusen kronor. Nöjer man sig med grundenheten kostar denna idag inte mer än omkring 8000 kronor. Möjligheter att hyra en hemdator finns på vissa platser. På en del ställen finns datorklubbar, som skaffat sig en egen hemdator.

De första mikrodatorerna såg dagens ljus omkring 1971 i USA (Intel 4004). Genombrottet kom dock först 1977, då två amerikanska firmor kom med kompakta hemdatorer med nödvändig utrustning för datorspråket "Basic". År 1978 såldes i USA omkring 200000 hemdatorer.

En rad hemdatorer finns idag till salu. Luxor radio har i samarbete med Scandia Metric tagit fram hemdatorn ABC-80. Scandia Metric har tillsammans med ett amerikanskt företag tagit fram en storebror till ABC-80, kallad Metric 85. Av utländska hemdatorer finns här i Sverige de amerikanska Apple och Pet. Dessa båda jätte TRS 80 är idag marknadsledande i USA. TRS 80 såldes 1978 i 100000 exemplar, Pet i 25000 och Apple i 20000. För 1979 räknade man med att sälja enbart Apple i 100000 exemplar. Den svenska ABC-80 har sålts i omkring 5000 exemplar.

Det är många faktorer man måste fundera över vid val av hemdator. Användning, enbart grundenhet eller fullt utbyggd anläggning, tidpunkt för inköp med hänsyn till den snabba utvecklingen, programanskaffning, funktionssäkerhet och möjligheter till service måste man ha tänkt igenom före en anskaffning.

Användning av hemdator för släktforskning hoppas vi kunna belysa i vår skrift med bl a erfarenheter från de av oss som prövat på. Allmänt kan dock sägas att enbart grundenhet endast kan användas för ganska begränsade datamängder eller som avslutning till en större dator. Den kan exempelvis användas för att mata in kyrkboksuppgifter på kassetband för senare överföring till stordator och bearbetning i denna. Vill man på hemdatorn göra sorteringar av ett material på några tusen rader (personer) eller mer måste man kunna lagra dessa, så att de är snabbt åtkomliga. Kassetbandet

räcker då ej till utan man måste gå över till skivminnen. För att få pappersutskrift måste man ha skrivare. Därmed är man uppe i den förut beskrivna fullt utbyggda anläggningen och en kostnad på uppemot 30 tusen kronor.

Skall man skaffa en hemdator idag eller skall man vänta något år för att få en bättre hemdator/lägre pris? Den tekniska utvecklingen går fort. Väntar man kan man naturligtvis få en bättre hemdator. Så mycket kan dock göras redan med dagens hemdator att det kan vara värt att skaffa sig en sådan för att dels lära sig den nya tekniken och dels pröva på att tillämpa den för sin släktforskning.

Programanskaffning är en viktig fråga. Utan program är datorn oanvändbar. Dels behöver man olika tillämpningsprogram och dels behöver man ett hyggligt programmeringsspråk, så att man själv kan skriva åtminstone enkla program. Basic är ett sådant programmeringsspråk, som är tillräckligt enkelt att handha och ger tillräckliga programmeringsmöjligheter, åtminstone i dess utvidgade former. Den Basic, som t e finns i ABC-80 synes fullt tillräcklig för de flesta program. Tillämpningsprogram utvecklas för de vanligaste hemdatorerna av bl a programvaruhus och kan köpas från dessa. Det är viktigt att man köper en hemdator, som är allmänt förekommande och för vilken program skrivs i tillräcklig omfattning. Vi släktforskare kan säkert också skriva egna program, som vi kan utväxla mellan oss.

Funktionssäkerhet och möjligheter att få service när något fel uppstår är viktiga. Av vad som skrivits om ABC-80 och de erfarenheter, som de av oss som prövat på ABC-80 hittills fått, verkar det som om funktionssäkerheten för åtminstone denna hemdator är tillräckligt god.

En för oss släktforskare väsentlig sak är att de svenska tecknen för å, ä och ö finns med - både stora och små - och har sitt normala läge på tangentbordet. Så är fallet för både ABC-80 och Metric 85, medan man för Apple och Pet endast kan få detta mot extra kostnad.

Många amerikanska tidskrifter ägnar sig åt hemdatorer. De mest kända är kanske Byte, Personal Computing och Interface Age. En svensk hemdator-

tidning " Mikrodatorn" är nu inne på sin andra årgång. I denna finner man t e en ABC-80 användarrapport i nr 6 1979 och ett försök att förutsäga utvecklingen på 1980-talet i nr 4 samma år. En ABC-80 klubb finns med säte i Stockholm. Den kommer kanske med ett medlemsblad.

Innan man skaffar sig en hemdator måste man ha gjort fullt klart för sig hur man avser använda den och vad det innebär. Man måste ha följt med en tid vad som skrivs om hemdatorer och man måste praktiskt ha provat på en hemdator. Detta senare kan exempelvis ske genom att delta i någon av studieförbundens kurser för hemdatorer eller genom att gå med i någon hemdatorklubb, om sådan finns där man bor. Kanske har Du någon bekant, som har skaffat sig en hemdator, som kan visa och berätta och låta Dig prova på att köra den, helst med något av de program Du är intresserad av för Din släktforskning.

PO

HEMDATOR SOM ALTERNATIV TILL KORTSYSTEM

av Karl Johan Roslund.

För att registrera ett större antal personer, i mitt fall ca 50.000, var den enda möjligheten kortsystem. Med standardkort + ledkort skulle detta bli ofantligt skrymmande. Då hemdatorepoken startade, började jag tänka på, om det inte skulle vara en fördel, att lägga registret på data.

Efter att ha planerat en registrering på data i stora drag, startade jag med:

Dator: ABC-80 (tangentbord, bildskärm och kasettminne)
Skivminne: DataDisk 80 (två skivor om 80 kB)
Skrivare: Anadex, 80 kolumners skrivare, 120 tecken/sek.

Med datorns hjälp kan jag lägga upp ett register, som innehåller en väldig massa information om varje person. Trots den stora minneskapaciteten hos det snabba flexskiveminnet (kasettminnet har större kapacitet men är långsamt),

måste antalet uppgifter begränsas, för att få in så många personer som möjligt på varje skiva.

Det minsta antal uppgifter, som behövs för att specificera en bestämd person, är tre: namn, datum och ort.

Vid beräkning av minnesutrymmet för varje person, kom jag fram till en för mig passande meny:

1. Efternamn
2. Förnamn
3. Född den
4. Församling
5. Död den
6. Gift den
7. Gift med
8. Nummer
9. Kod

Med denna uppläggning får jag plats med 915 personer på varje skiva. Inom en snar framtid kommer minneskapaciteten att fyrfaldigas, dvs 3660 personer/skiva.

Dessa personer kan sedan ordnas, sorteras och kopieras valfritt. Utskrift kan ske med önskat antal rader (1-9) och valfri ordning.

De fullmatade skivorna innehåller den information, som jag efter önskad behandling kan göra upp olika register efter. Om jag t ex vill ha ett efter efternamn ordnat register, kan skivorna innehåll kopieras över till A-skivor, B-skivor, C-skivor osv. Om jag vill komplettera min släktsamling sockenvis, drar jag ut personerna församlingsvis och ordnar dem sedan efter namn, födelse, död etc, allt efter önskan.

Vid utskriften (printningen) förekommer de vanliga förkortningarna f=född, d= död och g= gift. Dessutom använder jag kolon (:).

Tidigare nämnde jag att det behövs tre uppgifter, för att specificera personen: namn, datum och ort.

Ex: Anna Jönsdotter f 1815.01.13
Viken

I själva verket utgör detta fyra uppgifter, varav namnet består av två:

- a/ förnamnet Anna
- b/ vi får veta att hennes far heter Jöns.

I de fall personen endast nämnes med förnamn, t e "hustru Elna", inför jag på rad 1 ett streck (-).

Har jag personen endast som barn och

därför inte vet dess kommande tillnamn, inför jag ett kolon (:) efter faderns förnamn och låter denna kombination stå som tillnamnet (efternamnet).

Ex. För Sven Jönssons barn Anna och Nils inför jag på rad 1 Sven: som får stå för Anna Svens dotter respektive Nils Svens son.

Varje familj, som införes i min släktsamling erhåller ett löpande nummer. Detta återfinnes på rad 8.

I min släktsamling får familjen ett löpande nummer. Vid föräldrarnas namn finns nummer, som hänvisar till respektive familjer, där föräldrarna återfinnes som barn. De nummer, som finns vid barnen, syftar till de familjer (-nummer) som barnen bilda.

Om jag önskar kopiera över de fullnatade skivorna till andra, upplagda efter efternamnets begynnelsebokstav, måste jag veta vilka dessa är. Att "bläddra" genom varje skiva skulle ta för lång tid. Att skriva ut efternamnen skulle förbruka onödigt papper. Därför införde jag rad 9, där efternamnets begynnelsebokstav återfinnes. Utskriften av denna rad går fort och förbrukar endast 10-12 rader på skrivaren. Ett program kommer att göras för detta, så att utskriften kommer att bli obehövlig.

Vid registreringen tar jag med föräldrarna och de barn, som inte bildar familj.

För att få en ungefärlig uppfattning om det slutliga antalet registreringar, gör jag fortgående anteckningar om antalet registrerade personer och familjer. I skrivande stund har jag registrerat 610 familjer och 3091 personer, vilket gör 5,1 personer/familj, dvs 3,1 barn per familj har jag som icke-bildare av familj (ev dött unga).

Programmet jag använder mig av är mycket flexibelt. Förutom ovan nämnda möjligheter kan jag även duplicera motsvarande föregående rad. Om t e en person gifter om sig, behöver jag endast repetera raderna 1-5 och 8-9 från föregående post och föra in den nya maken/makan på raderna 6 och 7.

Nedan visas en avskrift av några utskrivna uppgifter. Varje person omfattar två rader.

Rad 1: Efternamn, förnamn, födelseförsamling, född, nr.

Rad 2: Död, gift med (maka/make), gift den.

Ahlström Anna Katarina Hököpinge	f 1797.01.15 11194
d 1814.06.27 g m --	
Andersdotter Anna Kattarp?	f 1779.10.25 02303
d 1783.12.07 g m --	
Andersson Anders Kattarop	f 1813.12.23 02316
d - g m --	
Anselin Anna Maria Lund	f 1747.01.31 10991
d 1827.04.30 g m Niklas O.Hesslenander 1768.10.28	
Aquilonia Anna Hällestad	f 1708.10.14 02970
d 1755.12.06 g m Petrus 1737.02.15	
Ausell Agneta -	f 1798.09.04 11183
d 1830.05.15 g m J.Borg 1820.11.03	
Ausell Arvid Torup	f 1750.02.21 11183
d 1802.03.01 g m Agneta R.Hegardt 1783.10.05	
Ausell Arvid Torup	f 1750.02.21 11183
d 1802.03.01 g m Anna M.Gersonius 1788.04.13	
Bergman Anna Brita Tranås	f 1810.03.04 10965
d 1875.10.25 g m Bernt Centervall 1832.10.30	
Bergman Anna Jakobina Svalöv	f 1785.05.22 10962
d 1865.04.11 g m J C Ström -	
Bergman Arnold Ulrik Önnarp	f 1822.02.24 10963
d 1882.---.--- g m --	
Billberg Anna Barbara Bunkeflo	f 1780.11.09 10971
d 1782.04.20 g m --	

RAPPORT FRÅN EN SLÄKTFORSKARE MED HEMDATOR

av Kurt Steinrud

För en släktforskare som disponerar en hemdator ligger det nära till hands att försöka lagra och hantera släktforskningsuppgifter med hjälp av datorn. Sedan en tid har jag ägnat mig åt detta, och tre olika områden har studerats:

1. Egna släkter: faders linje (kallad F) och moders linje (kallad M)
2. Indelta soldater och husarer
3. Födelseboksanteckningar

De två första omfattar registrering och behandling av forskningsresultat medan den sista är registrering och behandling av källmaterial. I första hand är det väl området egna forskningsresultat som är av intresse för den enskilde forskaren.

Först ett viktigt klarläggande: Endast avlidna personer har registrerats. Därmed riskerar jag inte att komma i konflikt med datalagens bestämmelser.

Hemdatorn är av typ ABC-80 med 16 kbyte arbetsminne. Till denna finns en dubbel flexskivenhet FD2 och en skrivare P40 (40 tecken per rad, pappersbredd 120 mm).

För att kunna lagra data erfordras ett program. Detta styr inläsning, korrigerigering, sortering, sökning och utskrift. Jag har använt två olika program, REGISTER 624 och BAZ 80, och skall i korthet redovisa mina erfarenheter av de olika försöken.

Vid all databehandling är det viktigt att materialet behandlas konsekvent. Det gäller bl a vid stavning av namn att CARL och CARLSSON, CATHERINA och CATHARINA m fl stavas KARL, KARLSSON och KATARINA etc; LISA och LISKEN = ELISABET, MAJA = MARIA, PÄHR = PER osv. Likaså måste stavningen av gårdsnamn normaliseras. I andra fall kommer namnen att sorteras på olika ställen i materialet. Vid behov kan ett namn sättas inom parentes, t e ELISABET (LISKEN).

För båda programmen gäller att själva styrprogrammet finns på en flex-

skiva, medan släktforskardata lagras på en annan skiva. Båda skivorna skall samtidigt ligga i flexskivenheten. Det innebär att samma programskiva används för olika släktforskarregister. Hur många register som helst kan läggas upp med hjälp av en och samma programskiva. Det är bara materialets omfattning, tillgång till flexskivor (kostar ca 23 kr per styck), tiden och operatörens uthållighet som sätter gränserna.

ABC-80s arbetsminne är som tidigare sagts 16 kbyte. Det ger vissa begränsningar vid sortering. Vid stort antal inlästa namn minskar antalet tecken, som jämförs. Som exempel kan nämnas att vid 500 namn tar datorn hänsyn endast till de 8 första tecknen i raden efter vilken sortering sker. Vid sortering i bokstavsordning innebär det att datorn inte kan skilja på t e JOHANSSON, PER och JOHANSSON, ERIK. Detta kan åtgärdas genom att bygga ut arbetsminnet (RAM) med ytterligare 8 kbyte, vilket ökar antalet jämförelsetecken med 10. Vid 500 inlästa namn jämförs då de 18 första tecknen på aktuell rad. Byggs minnet ut med ytterligare 8 kbyte, vilket är maximalt, erhålles 28 jämförelsetecken i detta fall.

REGISTER 624.

På varje skiva ryms max 624 personer (Block). För varje person disponeras 7 rader (poster). På varje rad ryms max 34 tecken (bokstäver, siffror, särskilda tecken och mellanslag), men för varje person får disponeras max 121 tecken.

Raderna disponeras fritt. Som exempel har jag för egna släktforskardata använt följande format:

<u>Rad</u>	<u>Data</u>	<u>Betydelse</u>
1	M-04-001	Släktgren, generation, ana
2	Larsson, Abraham	Namn
3	F:17661101 Lommaryd F	Född, sn, län län
4	G:17960520 Lommaryd F	Gift, sn, län
5	D:18280810 Adelöv F	Död, sn, län
6	Bonde	Anm
7	B, T	Kod: <u>B</u> oupp- <u>t</u> eckning, <u>T</u> estamente.

Detta block innehåller 95 tecken, och av 121 disponibla tecken är 26 tecken outnyttjade. Datum skrevs till en början i formatet 1766-11-01, vilket i detta fall gav 101 tecken. Fortfarande finns 20 tecken i reserv. Det visade sig emellertid att vissa block blev för långa, och hellre än att tillgripa förkortningar ändrades formatet.

Om en person ingått flera äktenskap finns uppgifterna om denne upprepade till samma antal som äktenskapen. Endast datum och ev sockennamn på rad 4 skiljer de olika blocken åt. Om Abraham Larsson ovan varit gift två gånger och hustru nr 1 är den som ingår i antavlan med eget annummer, så erhåller hustru nr 2 registernummer M-04-001 B, där "B" talar om att hon var hustru nr 2 till M-04-001.

Med dessa uppgifter inlästa för ett antal personer (max 624) kan nu materialet sorteras i siffer- eller bokstavsordning med utgångspunkt från valfri rad. Personerna kan alltså sorteras efter rad 1, vilket ger till resultat att de ligger ordnade efter släktgren, inom släktgrenen efter generation och inom generationen efter ana, t e M-00-PROB, M-01-001, M-01-002, M-02-001, M-02-002, M-02-003 osv. Släktgren F sorteras före släktgren M. På samma sätt kan materialet ordnas i bokstavsordning efter namn, efter födelseår etc.

Något om sorteringstider: Vid ett försök tog sortering av 490 namn (block om 7 rader) 1 min 43 sek, varav huvuddelen eller 1 min 18 sek togs i anspråk för datorns inläsning av materialet och resterande 25 sek för själva sorteringen. Tiderna kan variera något beroende på om uppgifterna innehåller liknande tecken (många Svens-, Johans-, Pers-söner för att ta ett ex).

När materialet är sorterat på önskat sätt kan uppgifterna en och en tas upp på bildskärmen. Flera olika sökrutiner finns. De kan också skrivas ut med önskat antal rader för varje block och i önskad omfattning. De koder som kan läsas in på rad 7 används för att styra utskriften, så att den omfattar t e endast vissa personer.

Programmet är mycket lätt att arbeta med. Förfarandet vid inläs-

ning, korrigerig och produktionskörning är enkelt. En nackdel är att man är bunden till 7 rader för varje person och att antalet tecken i varje block är låst till 121. Dessutom tillkommer att programmet ursprungligen är avsett som ett person-, adress-, medlems- eller kundregister. En viss ledtext erhålles därför vid inläsningen. Detta kan ställa till bekymmer innan man lärt sig det "egna" formatet.

Programmet kostar 600 kr, inklusive en reservskiva och dokumentation.

BAZ 80

Vid uppläggnigen av registret kan användaren själv bestämma antalet rader, radrubriker och totalt antal tecken för varje person (block) samt själv utforma utskriftsformatet.

Först några ord om flexskivan. Utrymmet på denna med nuvarande flexskiveenhet är 320 sektorer, och varje sektor rymmer 256 tecken (byte), totalt 81920 byte. För vissa drivrutiner i programmet åtgår 2500 byte, varför 79420 byte disponeras för data. För att optimalt utnyttja sektorerna bör antalet tecken per block vara antingen 256, 128, 85, 64, 51 osv. Detta innebär att antalet personer som kan lagras på en och samma skiva bestäms av teckenantalet i blocket.

I detta program packas siffror, mellanslag och särskilda tecken två och två, varför man får plats för mer data än i REGISTER 624. Det har emellertid visat sig att uppgifterna om en person med det format jag valt är av den omfattningen att 128 tecken passar bra. Detta innebär att totalt 620 personer får plats på en skiva. Hade 85 tecken per person valts, vilket är fullt möjligt om man förkortar vissa uppgifter, ryms 930 personer på en skiva.

Med 6 rader ser tidigare exempel ut så här:

- 1 M-04-001
- 2 LARSSON, ABRAHAM
- 3 1766-11-01 LOMMARYD F
- 4 1796-05-20 LOMMARYD F
- 5 1828-08-10 ADELÖV F
- 6 B,T,

Anm: Yrke har uteslutits. Genom att erforderliga radrubriker ligger lagrade i utskriftsformatet behöver inte dessa ta upp plats i blocket. Formatet för datum har kunnat göras mera lättläst.

Sorteringsrutinerna är i princip lika med REGISTER 624, men BAZ 80 sorterar snabbare. Enligt dokumentationen skall 1000 namn kunna sorteras på 2 sek, vartill kommer datorns inläsningstid. Detta är dock ointressant.

I sökrutinerna finns en snabbsökning, som verkligen gör skäl för namnet. På några sekunder kan man få fram en uppgift. Två villkor måste dock vara uppfyllda:

1. Materialet måste vara sorterat efter den rad, på vilken den sökta uppgiften finns; och
2. Den sökta texten måste inleda aktuell rad.

Ett ex: Om materialet är sorterat efter rad 1, så kan jag söka på uppgiften M-04, och datorn letar då fram blocket M-04-001. Omedelbart efter detta block ligger M-04-002 o s v.

Utskriftsrutinerna skiljer sig väsentligt från REGISTER 624. En uppgift som tagits fram på bildskärmen kan skrivas ut direkt med önskat antal rader. Vid utskrift i övrigt kan huvudrubrik och rubriker för varje rad samt utskriftsformat väljas valfritt. Fyra olika format kan programmeras och sparas på skivan. Ett exempel:

SLÄKTREGISTER 1: FADER OCH MODERS LINJER

REGNR: M-04-001
 NAMN: LARSSON, ABRAHAM
 FÖDD: 1766-11-01 LOMMARYD F
 GIFT: 1796-05-20 LOMMARYD F
 DÖD: 1828-08-10 ADELÖV F
 ANM: B,T,

Utskriften kan styras så att te endast de som är födda i en viss socken skrivs ut. På det sättet kan utskrifterna erhållas inte bara i önskat format utan också med önskat innehåll.

Uppenbara fördelar med programmet är att antal rader och tecken för varje block kan dimensioneras efter behov, klika för varje register. Vidare att formatet vid utskrift samt huvudrubrik och radrubriker kan väljas och sparas. En mycket användbar finess är att innehållet i en viss rad kan väljas som kod för styrning av utskrift.

Programmet kan användas till mycket annat. Ett stort antal namn behöver te sorteras. Med en längd av 25 tecken per block (i detta fall endast ett namn) skulle det vara möjligt att snabbt få rätsida på drygt 3100 namn, sorterade från A till Ö. Tänk vilken hjälp vid upprättande av personregister. Det finns säkert andra användningsområden också.

Enda nackdelen är priset, 1800 kr, inklusive reservskiva och dokumentation. Programmet finns också i en dyrare version, pris 2400 kr. Denna medger användning av egna program tillsammans med BAZ 80 och ger mycket stora möjligheter, bl a statistikberäkningar av inläst material.

Båda de här omtalade programmen är konstruerade och försäljs av PDATA i Lund, adress Hökvägen 113.

Jag nämnde inledningsvis att försöken också omfattat registrering av indelta soldater och husarer samt födelseboksanteckningar. Jag har sedan länge intresserat mig för Lommaryds sn i norra Jönköpings län, och material därifrån har också valts för försöken. Jag skall inskränka mig till att ge exempel på hur utskrifter av dessa register kan se ut med hjälp av BAZ 80.

<u>Rad-</u> <u>rubrik</u>	<u>Data</u>
REGNR:	01-4-003
ROTE:	HULT 1742-58
SN:	F LOMMARYD
NAMN:	HULTMAN, OLOF NILSSON
FÖDD:	1714-06-18 ADELÖV F
GIFT:	1731-11-07 LOMMARYD F
DÖD:	1759-07-08 JÄRSNÄS F

Anm. Regnr anger Reg (01=Jönköpings reg), komp, rotenr.
 Rote anger rotenamn, tjänstetid.
 Sn anger länsbokstav och socken.

Födelseregistret:

F/D: 1702-03-10F 1702-03-14D
NAMN: ISAK
FAD: JERSELIUS, JACOB HÅKANSSON
MOD: OLOFSDOTTER, MARIA
HEMV: KLOCKAREGÅRDEN
ANM: ORGANIST

Vill jag upprätta ett register över barnen till de olika anorna, så går det också bra. Man kan tänka sig följande format:

Rub-

rik Data

REGNR: M-04-001 LARSSON, ABRAHAM
REGNR: M-04-002 PERSDÖTTTER, KERSTIN
BARN: 1797-01-13 LARS M-03-001
BARN: 1798-02-11 MARIA BEGR 1798-06-15
BARN: 1799-12-05 MARIA
BARN: 1801-11-21 TORE DÖD 1802-02-23
BARN: 1804-05-28 KERSTIN
BARN: 1807-11-11 JOHAN

Om radantalet åtta väljs finns plats för sex barn. Är barnskaran större upprättas ett nytt block, där de två första raderna har samma innehåll.

PERSONREGISTER TILL FÖDELSELÄNGDER

I våra diskussioner inom arbetsgruppen kom vi snabbt in på bristen på personregister till kyrklängder, som ofta medför långa tidsödande sökningar i olika längder, sida för sida. När man gjort några sådana sökningar, som ibland kan ta timmar längtar man efter personregister. Vi fann bristen särskilt kännbar för husförhörslängder för stora församlingar - t e Linköpings domkyrkoförsamling - i senare delen av 1800-talet samt för födelse, vigsel och dödböcker för tiden före husförhörslängderna. För de senare tillkommer ofta lässvårigheter pga otydlig skrift, vilket gör det särskilt ansträngande att ta sig igenom dem.

För att komma igång startade vi med en födelselängd från Dals Eds församling 1706-1725. Vi tar även med faddarna, då dessa i denna tidsperiod kan ha ganska stort intresse för forskarna. Vi har nu genomfört en försöksframtagnings av register för denna födelselängd. Antalet person-

uppgifter överstiger 3800. Resultatet har vi - av ekonomiska och praktiska skäl - valt att presentera på mikrofiche. Två fiche har framställts med exempel på olika register, som är möjliga att ta fram. Avsikten är att praktiskt visa, vilka möjligheter som finns för att sedan kunna välja ut de personregister, som är av störst intresse för släktforskaren, i det fortsatta arbetet. Vi har sänt ett utkast till artikel om vår registerframtagnings till GUT - genealogisk ungdomstidskrift - i Göteborg i förhoppning om att de skall ta in den i sitt nästa nummer. Vi har valt att sända artikeln till GUT med hänsyn till att i deras förra nummer dragits upp en debatt om släktforskningen under 1980-talet, varvid behovet av personregister särskilt tagits upp. Vi har även beställt några kopior av fichen men vet ännu inte vad de kommer att kosta.

Vår försöksframtagnings av personregister har visat att det är möjligt att datorvägen ta fram personregister till kyrkböcker med rimliga insatser. Läsning av kyrklängd och inmatning till dator måste fortfarande göras manuellt, medan allt sorterings- och utskriftsarbete kan läggas över på datorn, som gör detta felfritt. Detta ger möjlighet till bl a nya registerutformningar, som tidigare inte varit möjliga och framställning av flera olika register till en obetydlig merkostnad. De register vi i försöksframtagningen tagit fram är barnregister, fadersregister, modersregister, fadderregister, gårdsregister samt personregister, det senare dels för förnamn och dels för efternamn. Härtill kommer en återbildad längd. Allt finns med på de två fichen, som vardera rymmer 207 sidor, vilket inte till fullo behövt utnyttjas.

Det är många frågor kring personregistren, som kan behöva diskuteras. Vilka krav skall ställas på registren? Vilka register behöver vi och hur skall de användas? Hur skall de utformas? Skall vi ha papper eller mikrofiche? Stavningsnormering? Förhoppningsvis bör en del synpunkter kunna erhållas på dessa olika frågor med utgångspunkt från vårt konkreta exempel och de erfarenheter, som släktforskarna på olika håll har från sina egna forskningar.

Hur skall personregistren tas fram? Vår idé är att man skall satsa på olika

lokala grupper eller enskilda bland släktforskarna med starkt intresse för "sina egna" församlingar. De kan sina församlingars gårdar och känner även en del personer i dessa, vilket underlättar excerperingen och registrering. Helst bör registreringen ske lokalt direkt i datorminne, t e på kassettband med hjälp av en hemdator. Registreringen skickas sedan till stordator, där personregistren tas fram och överförs till magnetband, som sedan skickas till fiche-framtagningsapparat.

Detta sätt att ta fram personregister har många fördelar och ser dessutom ut att vara enda möjligheten för oss släktforskare att få fram våra register. Vi är dessutom många så att vi på bred bas kan gripa oss an med den tyngsta delen av arbetet nämligen excerpering och inmatning på kassettband eller annat datorläsbart medium.

Vi har så smått börjat ta fram program för registrering på ABC-80 för att praktiskt pröva möjligheterna att använda denna hemdator för registrering. I övrigt tar vi det lugnt ett tag framöver. Program för framtagningsapparat av kyrkbokslängder väntar vi med tills vi ser hur det hela skall finansieras. Vi har än så länge arbetat med egna medel, men tycker nog att det borde finansieras på annat sätt. Vi vet dock ännu inte riktigt hur.

PO.

ANSÖKAN TILL DATAINSPEKTIONEN

I slutet av december 1979 skickade vi in en ansökan till datainspektionen. I denna begärde vi att få ha register över personer för att framställa antavlor och släkttavlor med datorhjälp. Registren skulle finnas vid Linköpings Universitets Datacentral, LIDAC, som är att likna vid en servicebyrå. Ansökan var formulerad, så att dels den registeransvariges släkt, dels andra personers släkt skulle kunna ingå i registret.

I början av februari i år kontaktades vi av Datainspektionen. De ville få veta litet fler detaljer om hur databehandlingen skulle gå till. Två punkter diskuterades mer ingående. Den ena var att om andra personers släkt skulle få ingå i registret, så kunde i princip hela

Sveriges befolkning registreras. Vi måste alltså inskränka oss till den registeransvariges egen släkt. Var och en som önskar lägga upp sin släkt måste därför göra en egen ansökan.

Den andra punkten gällde bestämmelsen i datalagen att var och en, som är registrerad har rätt att få ett utdrag av de uppgifter som finns om honom. Det tolkades av Datainspektionen så att då måste de registrerade också veta om att de finns med i det aktuella registret. Många register kan man förstå att man är med i genom att man är anställd i ett företag, är försäkrad, har bil, etc. Det ansågs inte gälla om vårt släktregister. Men alla vet väl att de tillhör en släkt? Var och en kan också skriva till datainspektionen och få reda på vilka register, som finns. Datainspektionen vill alltså att man skall informera alla som införs i registret om att de är med. Kostnaden för detta skulle ju bli mycket betungande för en privatperson, vilket också påpekats. Samtidigt har vi dock sagt att det trots allt är mer angeläget med ett tillstånd med vissa restriktioner än inget tillstånd alls.

Vid förnyad kontakt i mitten av mars har man sagt att ärendet diskuterats och till och med varit hos generaldirektören, men kommit tillbaka utan beslut. Man säger att ansökan är den första i sitt slag och att det därför tar lång tid, men att den nu tas upp till förnyad behandling. I skrivande stund avvaktar vi fortfarande beslut.

En ljusning i frågan om släktforskning med dator är det tillägg till datalagen som gjorts. Där anges att bearbetning som utförs med viss utrustning under vissa former skall bli befriad från tillståndstvång. Datainspektionen arbetar på att formulera exakta direktiv för hur detta skall tolkas och räknar med att det skall bli färdigt framåt hösten. I korthet kan man förmodligen säga att man för bearbetning på hemdator för hemmabruk inte skall komma att behöva tillstånd. Men detta är inte klart än.

Lbg

FADERSREGISTER TILL FÖDELSELÄNGD

Bland de personregister, som tagits fram till Dals Eds födelselängd är fadersregistret. Det har följande uppställning:

Faderns namn - Moderns namn
Datum Gård = Barnets namn

Alla namn är inmatade i datorn med den stavning, som funnits i födelselängden. För att få alla barnen till ett visst föräldrapar att stå under föräldrarnas namn måste dessa namn normaliseras, dvs man bestämmer sig för en viss stavning på respektive namn och ersätter alla andra stavningar av namnen med den normaliserade. Detta åstadkoms med listor över vilka stavningar, som skall ersättas med vilken. Listorna matas in i datorn, som för angivet register verkställer utbytet. Att stavningen inte redan från början vid inläsningen av namnen normaliserats beror bl a på att man i en del register inte sorterar på namnen och då kan vilja ha kvar den ursprungliga stavningen. I fadersregistret anges således gårdens namn med den ursprungliga stavningen, normalisering har för detta register ej skett för gårdnamnet. I gårdsregistret däremot har gårdens namn normaliserats.

Sorteringen har skett på faderns namn - moderns namn. Sorteringen har skett på alla positionerna. Barnen till ett viss föräldrapar är sedan ordnade efter datumordning.

Som exempel på en utskrift visas följande:

- Olofsson, Nils - Andersdotter, Sigrid
 - 1708-01-12 Sandåker = Ingri
 - 1709-12-12 Sandåker = Oluf
 - 1720-07-17 Bråten = Hans
 - 1722-02-25 Bråten = Hiertrud
- Olofsson, Nils - Halvardsdotter, Maria
 - 1707-07-18 - Soldatstom under Sannerud = Anna
- Olofsson, Nils - Hansdotter, Ingegerd
 - 1724-11-06 Södre Bodanne = Karin

Ett fadersregister som detta underlättar släktforskarens arbete väsentligt, men ger självfallet inga färdiga lösningar; släktforskaren måste

själv värdera och bedöma innebörden av de uppgifter, som presenteras.

PO

ÖVRIGA REGISTER TILL FÖDELSELÄNGDEN

Förutom fadersregistret har ett antal andra register på försök tagits fram, alla finns på de båda fichen.

Varje registrerad person har fått en personbenämning. Den består i de flesta fall endast av beteckning för civilstånd. Då och då finns även yrkesbeteckning med. Eftersom personbenämningarna är ofta förekommande har förkortningar utnyttjats.

Barnregistret har följande uppställning:

Barnets namn
Datum, barnets hemvist
Faderns namn och personben.
Moderns namn.

Användning: Man vet barnets namn och söker födelsetid/föräldrar.

Modersregistret är uppställt på samma sätt som fadersregistret, men faderns och moderns namn har bytt plats.

Användning: Man vet moderns namn och söker barnen/fadern.

Faddersregistret har följande uppställning:

Fadderns namn
Datum Barnets namn BB (bar barnet)
Fadderns hemvist - barnets hemvist

Användning: Man vill utröna en viss persons förekomst som fadder för att få uppslag om släktskap mm.

Gårdsregistret har följande uppställning:

Gårdens namn
Personens namn
Datum Barnets namn Persontyp
Personbenämning

Persontyp anges med B för barn, F för fader, M för moder och V för fadder.

Användning: Man vill veta vilka personer som bott på en viss gård och under vilken tidsperiod. Man vill få uppslag om gårdar och torps historia.

Personregistret har fått följande uppställning:

Efternamn, förnamn
Hemvist Datum Personbenämning

Här finns samtliga registrerade personer med. De som har efternamn finns dels med efternamn angivet, dels med endast förnamn - de förekommer alltså på två ställen i registret.

Dessa register finns på det första fihet. På det andra har vi försökt med en återskapad födelselängd samt magrare register, dvs personregister med färre uppgifter om varje person. I t e fadderregistret finns under personnamnet endast datum.

Meningen är att man med denna uppgift skall gå till den återskapade längden och där få övriga uppgifter. Man får på detta sätt mindre utrymmeskrävande register men de blir mer tidsödande att använda.

PO

NÄR PÅ ÅRET FÖDDES BARNEN ?

I och med att man har uppgifter inmatade i en dator är det lätt att få olika typer av statistik. Här har vi för födelseerna i Dals Ed 1706-1725 sett på vilken månad barnen föddes och funnit följande:

Månad	Dals Ed Antal	Dals Ed %	Sverige 1961-65 %
jan	65	12,4	8,0
febr	60	11,4	7,8
mars	54	10,3	9,6
april	39	7,4	9,7
maj	35	6,7	9,2
juni	39	7,4	8,3
juli	37	7,0	8,2
aug	36	6,9	7,8
sept	47	8,9	8,2
okt	33	6,3	8,0
nov	36	6,9	7,5
dec	43	8,2	7,5
	<u>524</u>	<u>99,8</u>	<u>99,8</u>

Flest barn har således fötts under jan, febr och mars i 1700-talets Dals Ed. I vår tid är det mars, april och maj som haft flest födda.

PO

KRAV PÅ PERSONREGISTER

Att formulera de krav som skall ställas på framtagna register är alltid viktigt och speciellt när det gäller register som eventuellt kan komma att framtas av olika människor på olika håll. Den ansats till kravformulering vi gjort i vår arbetsgrupp är följande:

1. Personregistren skall vara till för att underlätta släktforskarnas sökningar i kyrkboksmaterialet.
2. Personregistren bör göras så utförliga att intet för forskningens väsentligt faller bort. Mot detta måste dock ställas kravet på ekonomi, som gäller både tid och pengar.
3. Möjligheterna till flera, olika registerutformningar, som kan ge nya uppslag i forskningen, bör tillvaratas.
4. Även om uppgifterna till registren blir mycket noggrant kontrollerade, måste vid användningen av uppgifter ur registren alltid rekommenderas kontroll mot i första hand mikrofilmskopia av originalhandlingen. Det kan i ursprungsmaterialet finnas nyanser eller uppgifter, som ej har gått att få med, men som kan ha betydelse för den aktuella forskningen. Jämför hur man normalt utnyttjar källor av sekundär karaktär.
5. Särskild uppmärksamhet bör ägnas stavningen i äldre arkivmaterial. Så långt möjligt bör originalets stavning bibehållas. Detta måste dock vägas mot tidsåtgången för registreringsarbetet.
6. Släktforskning skall inte bedrivas i samband med registreringen. Uppgifterna skall tas som de står. Det är sedan släktforskarens sak att värdera och dra slutsatser.
7. Uppgifterna bör registreras så att gemensamma register för olika kyrkböcker i samma församling kan tas fram eller gemensamma register för flera församlingar.
8. Registreringen bör om möjligt också ske, så att de registrerade uppgifterna kan utnyttjas när ny teknik blir tillgänglig

Dessa krav, formulerade i åtta punkter, har vi haft framför oss vid den försöksregistrering vi gjort.

PO

FÅR VI KYRKBÖCKER PÅ MIKROFICHE ?

Per Clemenson räknar i en artikel i GUT (Genealogisk Ungdoms Tidskrift) första numret i år bl a upp några av de insatser, som planeras, övervägs eller redan görs inom arkivväsendet för att rädda vårt kulturarv. En av dessa insatser gäller ersättning av samtliga kyrkoskrivningshandlingar med mikrofilm i bladform (mikrofiche).

För att skydda förslitningshotade kyrkoarkivalier har landsarkivet i Visby på försök ersatt skadade volymer med mikrofiche. Hittills har man anskaffat fiche för Sudertredingens och Medeltredingens kyrkoarkiv och planerar att beställa för Nordertredingens kyrkoarkiv. Varje fiche rymmer 30-60 tagningar, vilket innebär 60-120 sidor, eftersom varje tagning består av ett helt uppslag. I dagsläget kan landsarkivet ej lämna några uppgifter om möjligheter att köpa kopior och ej heller pris.

Inom arkivväsendet pågår en utredning med landsantikvarie Lars Otto Berg i Uppsala, som ordförande, vilken tar upp överföring av kyrkböcker till mikrofiche. Man är därvid inne på att utgå från tillgänglig 35 mm film, överföra denna till 16 mm film och sedan klippa filmrutor och sätta upp på kort av mikroficheformat. Dessa skall sedan kunna kopieras som fiche och läsas i en mikroficheapparat. På detta sätt kan man på ett fiche inte få med mer än omkring 24 sidor, således ett lägre antal än vad man i Visby angivit och betydligt lägre än vad som kan åstadkommas med utgångspunkt från datorregistrerat material, då 207 sidor är ett normalvärde för en mikrofiche. När man utgår från ett filmmaterial med så skiftande kvalitet som kyrkboksfilmerna kan man troligen inte ha med mer än några tiotal bilder på varje fiche om inte läsbarheten skall bli för dålig. När man utgår från datormaterial har man utomordentligt god kvalitet och kan

med god läsbarhet ha betydligt fler bilder på varje fiche. I samband med överföringen till 16 mm film skulle en del kyrkböcker omfotograferas för att förbättra kvaliteten på filmen. Det är många år sedan en del kyrkböcker fotograferades och tekniken var då inte så långt framdriven som i dag.

Kommer vi släktforskare att få läsa våra kyrkböcker på mikrofiche i stället för mikrofilm, säg i slutet av detta årtionde ? Fichen är betydligt enklare att hantera än dagens mikrofilm och läsapparaten billigare. Får man in ett par hundra sidor på en mikrofiche blir den också klart billigare - i dagens läge - än en mikrofilm. Får man endast in 40 bilder på en fiche skulle denna behöva kosta högst omkring 3 kronor för att få paritet med mikrofilmen. Mikrofilmen erbjuder dock så många praktiska fördelar och för länsbiblioteken i tider med stigande portokostnader - även ekonomiska att en övervång till fiche mycket väl kan bli en verklighet. Kommer man sedan att få kyrkboksregister - framtagna med datorhjälp - på fiche, skulle det vara en stor fördel att även få originalhandlingarna på fiche. Kanske vi har fichen här inom tio år?

PO

FÖRNAMN I ÄLDRE TID

I samband med framtagningen av personregister till Dals Eds födelselängd 1706-1725 har vi även tagit fram statistik på alla förnamn, där vi inte bara tagit med barnens utan även föräldrarnas förnamn och faddrarnas. Statistiken visar antalet gånger namnet förekommit, varför t e en flitig fadder kunnat ge ett stort bidrag i statistiken till sitt förnamn.

De vanligaste pojk- och flicknamnen är följande. Hela materialet omfattar 3874 förnamn.

Anders	305	Karin	226
Oluf	231	Anna	184
Per	142	Börta	158
Sven	104	Ingeborg	144
Erik	81	Kerstin	124
Bryngel	67	Marta	110
Nils	63	Ingrid	89
Lars	59	Dordi	68
Hans	57	Guro	54
Halvard	45	Maria	45
Måns	44	Malin	38
Mattias	43	Ingegärd	37

De närmast följande namnen på pojksidan är Johan (33), Engelbrekt (33), Rasmus (32) och Håkan (32).

Våra vanligaste svenska namn finns således med - Anders, Olof, Per, Sven, Erik, Nils, Lars och Hans bland pojknamnen och Karin, Anna, Ingeborg, Kerstin, Marta, Ingrid och Maria bland flicknamnen. Men högt upp kommer även ovanligare namn såsom Bryngel och Halvard bland pojknamnen samt Börta, Dordi och Guro bland flicknamnen. Går man längre ner på listan finner man namn såsom Ammund, Andor, Anfast, Asmund, Borgil, Kristoffer, Cicilia, Cidonia, Daniel, Elias, Elin, Eva, Germund, Giliand, Giöa, Gonhart, Gro, Gundvar, Hermund, Ingal, Ingiäl, Knut, Liva, Lirken, Mårten, Pål, Rangella, Regina, Samuel, Segol, Sisela, Simon, Tolf, Tron, Tol, Tora, Torbjörn, Torkel, Udd, Vilhelm, Estrid m fl.

Jag var van vid namnen, men min kamrat Lars, som kommer från Östergötland konstaterade raskt att det var stora skillnader mellan dessa namn och de namn han var van vid från sitt landskap. Vi har därför tittat i några böcker över svenska förnamn: Roland Otterbjörks och P A Kjällerströms. Några av förnamnen hittade vi inte i böckerna, andra som Gro angavs under medeltiden använt även i Västsverige och Jämtland, men tydligen ej belagt senare i Sverige. Vi har därför skrivit till Roland Otterbjörk och Gösta Bergman för att försöka få kommentarer till namnen.

Stavningen av namnen varierar kraftigt. Namnet Engelbrekt har stavats på 13 olika sätt. Tar man med varianter som förekommer i sonnamnen kommer man upp i 24 olika stavningar av Engelbrekt. För att förenkla uppställningen i ett personregister måste stavningen för sökorden normeras. Detta vållar i en del fall inga svårigheter. Per, Pher, Pehr, Pär, Phär och Pähr är naturligtvis samma namn och kan ersättas med Per. Andra fall är knivigare. Är Ingierd och Ingiel samma namn? Gro trodde jag först var samma namn som Guro, men enligt förnamnsboken verkar det vara olika namn. Det är av betydelse för registerframtagningen att man kan klara ut vad som är olika namn och vad som bara är stavningsvarianter av samma namn.

STATENS KULTURRÅD OCH SLÄKTFORSKARNA

Vid senaste mötet i Östgöta Genealogiska förening här i Linköping nämnde v ordf att man dagen innan sänt iväg ett yttrande till GF om ett PM angående statsbidrag till släktforskarna. Det hade som vanligt vid remisser varit bråttom och medlemmarna hade inte hunnit informeras.

I efterhand sökte jag därför informera mig något närmare om detta. Det visade sig därvid att GF genom Riksarkivet beretts tillfälle att yttra sig över ett PM från Statens Kulturråd om "Amatörforskarna - en dold grupp i Kultursverige" (PM KMU 1979:7, 1980-01-17). Amatörforskare definieras som forskare för vilken forskningsuppgiften inte ingår i eller är nära knuten till yrkesutövningen. Forskare definieras som "den som genom ett systematiskt arbete söker skapa ny kunskap". De flesta av oss släktforskare ingår således under begreppet amatörforskare - några har väl forskningen nära knuten till sin yrkesutövning och blir därigenom "riktiga" forskare. Uppdelningen verkar onödig. Det bör observeras att förutom släktforskarna finns många andra grupper bland amatörforskarna, t e de som forskar angående gamla järnvägar.

Sammanfattningen i nämnda PM innehåller följande:

1. Kulturrådet bör initiera en inventering gällande amatörforskningens inriktning, omfattning och utövare. Inventeringen bör ske regionvis genom lämplig regional institution eller i samarbete mellan olika länsorgan.
2. Kulturrådet bör i nästa anslagsfranställning söka ett belopp på 0,75 mkr avsett för stipendier och projektbidrag för amatörforskare samt administration och bedömning.
3. Länsbildningsförbunden bör vid medlens fördelning samråda med en regional kommitté, representerande olika forskningsgrenar och kunskapsområden.
4. Olika offentliga institutioner och organ bör göras uppmärksamma på den tillgång amatörforskarna utgör och det kulturpolitiska intresse och värde, som ligger i deras verksamhet.

Man talar således dels om en inventering gällande amatörforskningens inriktning, dels om möjligheter till bidrag till forskning (tidigast budgetåret 1981/82), dels om organisatoriska förhållanden vid medlens fördelning och till sist att det ligger samhällsligt ett värde i amatörforskarnas verksamhet.

I nämnda PM refereras en inventering, som gjorts i Dalarna i början av 1979 av dess länsmuseum, Dalarnas museum. Om en sådan inventering så småningom kommer till stånd även inom andra län kan detta förberedas av de regionala genealogiska föreningarna genom egna inventeringar. På sina håll, t e i Norrbotten har släktforskarna redan gjort en inventering av vad medlemmarna håller på med. Här i Linköping togs i höstas ett initiativ till att få till stånd en sådan inventering.

I sitt yttrande över nämnda PM anför GF bl a följande:

"GF vill varmt förordas att det föreslagna stödet till forskarna kommer till stånd och att detta i stor omfattning även kan komma släktforskarna till godo. Individuellt stöd bör dock enligt föreningens mening bara bli aktuellt i särskilda fall. Generellt verkande insatser, som kan komma många till del, är att föredra. Angelägnast synes en ytterligare förbättring av filmservicen vara, flera dubletter i länsbiblioteken och obegränsad hemlåningsrätt för den, som har egen läsapparat. Därefter kommer billigare tryck, ofta bara mångfaldigande av släktrönlka e d för den egna släktens medlemmar. Möjligheter att få disponera en egen lokal för samlingar, filmläsning och sammankomster torde också stå högt på listan hos många klubbar. Som framgått ovan föreligger behov av ytterligare personregister vid arkiven, bättre möjligheter till stöd för utbildning av kvalificerade forskare samt cirkel- och kursledare samt bidrag för publicering av forskningsresultat som bedöms vara av stort allmänt intresse. Förening bör kunna få bidrag."

Det som GF anfört torde väl i stort vara riktigt och de flesta av oss hålla med om. GF tar upp behovet av ytterligare personregister vid arkiven, vilket vi varmt understryker,

men man missar att det är lika väsentligt att på landsarkiven (motsv) idag befintliga personregister görs tillgängliga för flertalet forskare, vilket endast kan ske genom överföring av personregistren till film - eller fiche - så att de kan komma in i bibliotekens förmedlingsverksamhet. Vidare skulle man velat ha med något om stöd till släktforskarnas eget arbete med personregisterframtagning, ett arbete som redan är på gång på många håll med manuella sorteringsmetoder och nu även kommer att kunna göras med datorhjälp och resultat i personregister på fiche. Här behövs fortfarande insatser för metodutveckling och programframtagning. Förbättring av filmservicen på biblioteken genom komplettering av filmbeståndet och bättre underhåll på läsapparaterna är för släktforskarna väsentligt, men bör ingå i bibliotekets ordinarie verksamhet. Möjligheter till billigt tryck t e i länsmuseumnas regi, skulle stimulera publiceringsverksamheten. Tillgång till klubblokaler och förbättrad utbildningsverksamhet är också viktiga.

Ett område som helt lyser med sin frånvaro i GF yttrande är ungdomsverksamheten. Här borde vi på något sätt stötta upp den verksamhet som bedrivs i skolorna - fritt valda arbeten på högstadiet, specialarbeten på gymnasiet och arbeten på "timme till förfogande" likaledes på gymnasiet. Kanske borde vi ha egna ungdomsklubbar. I Göteborg kan dom ju.

PO

SLÄKT PÅ NYA ZEELAND ?

Omkring 4000 svenskar har emigrerat till Nya Zeeland enligt Sten Aminoff, som genomfört omfattande forskning i arkiven på Nya Zeeland. Han och hans fru har bl a gått igenom samtliga födelse- och dödböcker för tiden 1876 - 1967 och letat efter svenskar. Uppgifter om 3100 svenska emigrantgranter har han fått i sitt kortregister, vilket utgör grundstommen för en planerad bok om den svenska emigrationen till Nya Zeeland. Den förste svensk han funnit var Sten Sjögren från Stockholm. Denne anlände redan 1831.

Detta berättade Sten Aminoff om i Stockholm på GF septembermöte i höstas. Han berättade också om enskilda

emigrantöden. Många hade klarat sig bra och blivit bemärkta personer, en minister, två borgmästare och 10 fredsdomare kunde redovisas. Bland de många enskilda personer som nämndes var Karl Teodor Nordell och dennes bror Richard, vilka emigrerade 1875 och kom från Östergötland.

Av de svenska emigranterna till Nya Zeeland var 75 å 80 % sjömän. Detta innebär att långtifrån alla våra emigranter till detta land, står upptagna som emigranter i våra kyrkböcker, många står upptagna som obefintliga. De har gått till sjöss och sedan hoppat av i Nya Zeeland. Har Du någon obefintlig, som varit sjöman, och kan misstänkas ha kommit till Nya Zeeland. Skriv i så fall till Sten Aminoff och fråga. Han efterlyste på mötet emigrantuppgifter gällande Nya Zeeland från de svenska forskarna. Han ville koppla ihop svenska uppgifter med de han hade fått från Nya Zeeland. Av sina 3100 kortregistrerade hade han endast sådana uppgifter om 1500 att det var möjligt att direkt gå in i svenska kyrkböcker.

På Nya Zeeland fanns följande arkivmaterial, som Sten Aminoff utlyttjade:

1. Naturaliseringsansökningar.

1520 svenskar hade tiden 1850-1905 ansökt om medborgarskap. I dessa ansökningar finns inga uppgifter om hustru och barn. Endast undantagsvis anges födelseförsamling i Sverige. Detta krävdes först från 1910.

2. Register över utlänningar år 1917.

Här upptas även gifta och ogifta kvinnor.

3. Lokala personregister med födelse-, död och vigselböcker. Födelse- och dödböcker fanns från 1876 och vigselböckerna från 1880. Registren var samlade hos en central myndighet för personregister. Registren var normalt ej åtkomliga för genealogerna.

4. Passagerarlistor för fartyg med svenska emigranter. Sådana finns från 1869.

5. Marindepartementets listor över avlagd sjökaptens- och skeppar-examen. Dessa finns från 1873. Här hade 160 svenskar påträffats.

6. Församlingsbok för den enda skandinaviska församlingen, vilken fanns i Morrisville väst. Mikro-

filmskopia finns i Växjö. (Varför inte också på emigrantregistret i Karlstad?)

Som största problem i forskningen nämndes identifieringen av svenskar såsom svenskar. Andersson (9 %) och Jonsson (7 %) var de vanligaste svensknamnen, men dessa namn användes även av norskar, danskar och øagelsmän. Många svenska emigranter hade bytt namn och återfanns under rent engelska namn såsom Brown. Det gick alltså inte att identifiera en svensk enbart på namnet.

PO

NORRLÄNSK SLÄKTFORSKNING

Vet Ni att Ingemar Stenmarks förfäder kunnat följas 15 generationer bakåt i tiden på fädernelinjen? Man kommer då till en födelsetidpunkt för den förste på ca 1470. Om Ingenars och andra kända norrlänningars antavlor såsom Thorbjörn Fälldins, Ola Ullstens, Anders Ångströms, Alfred Nobels, August Strindbergs, Jussi Björlings och Gunder Häggs inledde arkivarie Thord Bylund från Härnösand sin översikt över norrländsk släktforskning på GF möte i Stockholm den 11 mars i år.

Landsarkiv

I Norrland finns två landsarkiv, ett i Härnösand och ett i Östersund. Thord Bylund berörde huvudsakligen härnösandsarkivets område, dvs kustlänen. Östersundsarkivets område - Jämtland - är ur släktforskningssynpunkt väl dokumenterat av Lennart Zielfeldt. Thord Bylund nämnde i inledningen också att i Östersund finns personregister till samtliga kyrkböcker på kort, vilka dessutom var mikrofilmade, vilket man i Härnösand nog var lite avundsjuk på.

Norrländska särdrag

Norrland är stort och sent befolkat. Detta ger den norrländska släktforskningen speciella karaktärsdrag.

Många norrlänningar är släkt med varandra. Man har funnit att i en

studiecirkel i släktforskning med 10 deltagare, vanligen 2 - 3 visar sig vara släkt med varandra om man går tillbaka till 1700-talet. Går man ytterligare 100 år bakåt i tiden visar sig kanske hälften av deltagarna vara släkt med varandra. Grunden till detta förhållande är naturligtvis att folket varit troget sin bygd under lång tid och att befolkningen på 1700-talet varit rätt liten. Man räknar t e med att antalet gifta i Y län år 1750 inte var större än 5000 personer. En församling som Gudmundrå (Kramfors), som 1950 hade 13800 personer hade 1750 endast 650 personer.

I Norrland fanns knappt någon adel. Befolkningen bestod till huvuddelen av självägande bönder. Endast i Gävle fanns borgerskap. Den adel som återfinns i Norrland var mest fattiga adelsmäns söner, som blev officerare vid regementena där. Om borgerskapet i Gävle har Selfelt skrivet i "Gävle och dess släkter". Boken har ett mycket bra personregister.

Många norrlänningar kan spåra sin släkt till Harald Härfager. Detta kan de göra genom att komma in i någon av de gamla släkterna Skuncke eller Blix. Mycken forskning har lagts ned på dessa båda släkter och mycket finns skrivet. I SoH fanns nyligen en artikel om Skuncke.

Särdrag i kyrkböckerna

En del av församlingarna har råkat ut för gräns- och namändringar under de senaste 200 åren. Detta innebär att man ibland kan komma längre bakåt i tiden än vad som direkt framgår om man slår upp församlingen i registret över mikrofilmer. För Trehörningsjö finner man t e att församlingsböckerna börjar 1860. Men går man till Gideå finner man uppgifter ända tillbaka till 1807 gällande folket i gårdarna i nuvarande Trehörningsjö. Och går man till Arnäs församling kan man komma ytterligare ett antal år bakåt i tiden för samma gårdar.

Flyttningarna har gått längs älvdalarna och aldrig mellan älvdalarna. Detta innebär att om en person försvunnit ur en församlings längder kan man ofta finna honom/henne i en grannförsamling i samma älvdal. Flyttningarna utefter kusten har haft mindre omfattning.

Med sågverkens tillkomst - från 1829 - och starka frammarsch blev Norrland överöst av sörlänningar. Detta gav i en del fall så kraftigt merarbete för prästen att han gav upp. Som exempel på detta nämndes Sköns församling utanför Sundsvall samt Sundsvalls stad. Många personer finns helt enkelt inte med i husförhörslängderna, ej heller i inflyttningslängderna. De dyker upp först i födelse-, vigsel- eller dödböcker eller i utflyttningslängder.

I samband med freden 1809 klövs många församlingar vid gränsen mot Finland. I en del fall kom folket på den svenska sidan och församlingsböckerna på den finska. Av denna anledning har mikrofilmer anskaffats av landsarkivet från Finland gällande gränstraktens kyrkböcker.

Läskunnighetsmärken

Välkända är de markeringar för läskunnighet, som prästerna i Härnösands stift använde i husförhörslängderna. Systemet är unikt i världen och har bl a motiverat Rockefellerstiftelsen att ge bidrag till statistisk bearbetning av detta material.

Kodnycklar finns i flertalet husförhörslängder. Det är dels en femgradig skala på läskunnighet och dels en fyrgradig skala på förståndsgåvor. För innanläsning användes t e följande:

- har begynt att läsa
-] läser svagt
-]] läser någorlunda
-]]] läser försvarligt
-]]]] läser med färdighet

Prästen lägger således till ett streck undan för undan vartefter läskunnigheten ökar.

Vid den bearbetning som skett av läskunnighetsvärdena, har man bl a funnit att kvinnorna varit mera läskunniga än männen, vilket har statistiskt kunnat beläggas. Detta har man försökt förklara med att det kom på kvinnans lott att lära barnen läsa, så att de inte skulle göra bort sig när prästen kom. Männen var ute och arbetade på olika håll.

Invandring

Redan har nämnts invandringen under sågverksperioden från södra Sverige. I samband med bruksdöden i särskilt Värmland och Västmanland kom många brukssläkter till Norrland. Särskilda sammanställningar har gjorts över bruksanställda, så att man kan se hur de flyttat.

Förutom invandringen från Södra Sverige har invandring skett i flera omgångar från Finland och Ryssland.

De första som kom var svedjefinnarna i slutet av 1500-talet. Förhållandena i Finland blev speciellt svåra i samband med Klubbekriget vid samma tid. Svedjefinnarna bosatte sig i ett bälte från norra Värmland upp mot Västerbotten. Erik Göthe har utförligt skrivit om detta. Hans arbete ger också en god inkörsport till domböckerna.

Nästa period då finländare i större omfattning kom över till Sverige var under den stora ofredens år på 1700-talet. Karin Snellman har skrivit härom.

Den tredje perioden med starkt invandring från Finland inträffade under Bobrikoffepoken i Finland på 1800-talet. Trots utvandringsförbud flyttade då många från Finland till Sverige. De fick inga flyttningensbetyg med sig, vilket gjorde att de ej kom in i de svenska husförhörslängderna. Däremot finns de med i födelse-, vigsel- och dödböcker. Som exempel nämndes en familj i Härnösand som blev införd i husförhörslängden först dagen efter familjefaderns begravning. De hade under lång tid bott i staden men ej behövt anlita kyrkan förrän fadern måste begravas. Då upptäcktes de.

Ryska krigsfångar och desertörer kom också till Norrland omkring 1809. Krigsfångarna blev ofta drängar på landet. De blev där "offer för ortens flickor", vilket bl a syns i födelseböckerna 1809 och 1810. Många av fäderna är födda i Kazakstan, Sibirien etc. Ryska desertörer, som gått i svensk tjänst, har i regementsrullorna fått svenska namn, men deras födelseorter och deras grekisk-katolska tro anger att de kommit från Ryssland.

Utvandring

Emigrationen drabbade även Norrland. Mest kända bland emigranterna är kanske Erik Jantzarna, som emigrerade till Amerika. Många brev kommer till landsarkivet från amerikaättlingar till Jantzarna. Även om uppgifterna i breven är ofullständiga vet man numera på landsarkivet i vilka församlingar förfäderna skall sökas -- Alfta, Arbore, Bollnäs och Ovanåker.

Emigrationen har inte bara gått till Amerika. Många emigranter har sökt sig till Nordkalotten. Den är således inte befolkad bara med norrmän. Många brev kommer även härifrån till landsarkivet.

Kyrkoarkiv som förstörts

Många bränder har förstört kyrkoarkivalier i Norrland. Vid Sundsvalls brand 1888 förstördes förutom stadens kyrkoarkivalier även en stor mängd andra arkivalier. Skellefteå kyrkoarkiv brann 1901. Från denna brand har dock vissa rester av förbrända arkivalier återfunnits och renoverats. Ockelbo hade ett förnämligt kyrkoarkiv, som dock brann 1904 och totalförstördes. På 1940-talet evakuerades i samband med finsk-ryska kriget Pajala kyrkoarkiv till Muonio prästgård, som dock brann ned, varvid arkivalierna för både Pajala och Muonio förstördes.

Kyrkoarkiv har även förstörts på annat sätt än genom brand, så fördes ett kyrkoarkiv bort av vårfloden år 1919.

Lambert och Bure

Två norrländska släkter som blivit klassiska är Lambert och Bure.

Lambert kom från Umeå. Han gav sig tidigt ut i världen, blev sjörövare och gjorde stora pengar. Dessa placerade han sedan i plantager. Han var omåttligt rik, när han avled. Det Lambertska arvet har sedan kommit att intressera många. Ättlingarna är många och varje år får landsarkivet 2-3 brev från några av sjörövare Lamberts ättlingar. En folkskollärare bildade på 1800-talet en förening, som gjorde släktutredningar, som underlag för rättsliga anspråk på arvet.

Lambert kom inte från Frankrike, som många trott, utan från Stockholm. Hans far var guldsmed och hette Lamprecht och kom troligen från Tyskland, allt enligt den forskning, som gjorts i Härnösand.

Den andra klassiska släkten är Bure. Så fort man kommer in på en norrländsk prästsläkt har man minst 50 % chans att också komma in på Bure. Bure-släkten går tillbaka till 900-talet. I en artikel i Samlaren 1891 ifrågasättes de äldsta ledens trovärdighet. På senare tid har en Södertäljeforskare, Erik Gunnar Lindgren gått igenom källmaterialet och återupprättat åtminstone några av de äldre ledens trovärdighet.

Bure - släkten är en välkänd svensk släkt. Lantmäteriets grundare var t e en Bure; Anders Bure. I den förut nämnda boken om Gävle och dess släkter finns även Buresläkten med.

Herdaminen

I dag finns två herdaminneskommittéer igång. Det gäller dels Härnösands stift och dels Uppsala ärkestift, vari även Gävleborgs län ingår.

Bygdéns herdaminne angavs inte fylla moderna krav på ett herdaminne. Bland annat är uppgifterna om prästernas barn alltför ofullständiga.

Privata arkiv och samlingar

I Norrland har funnits och finns fortfarande många framstående släktforskare och stora samlare. Detta har gett till resultat ett stort antal släktböcker, personregister mm. Ett stort antal privata samlingar finns i landsarkivet i Härnösand.

Abraham Hylphers från Västerås har i sina beskrivningar av Norrlandsstäder tagit med utdrag ur Tuneus herdaminne från Härnösands stift - finns på film hos GF i Stockholm förutom i Härnösand. Personregister till Hylpherska samlingarna återfinns i Västerås läroverks årsredogörelse 1902. Två volymer "Norrländska släkter" har getts ut, vilka från början varit artiklar i Östersundsposten. Prosten Hasselberg har släktforskat och redovisat sina resultat i flera arbeten - i Forum Teologicum 1963, i Lärarminne till Frösö Trivialskola mm.

Flera arbeten är på gång. Anundsjö sockens äldsta familjer kommer att behandlas i en bok av Jöran Sundin och Näslund. En bok om släkten Kråka kommer också.

Ett verk om släkter och gårdar i Nordingrå 1535-1890 - skriven av Teo och Per Sundh har utkommit liksom ett arbete om Lögdöälvens kolonialisering.

De privata samlingar som finns i Landsarkivet redovisas i deras skrift "Arkiv i Norrland", häfte 2. För endast några veckor sedan hade man fått ner Albert Norbergs i Luleå samling. Han var både en stor samlare och forskare.

Demografiska databasen i Umeå

Demografiska databasen i Umeå - med filial i Haparanda - är knuten till Universitetet i Umeå. Deras arbete syftar idag till att ge en möjlighet att analysera industrialiseringen av Sundsvallsregionen. Man exciperar kyrkböcker, släktforskar och ger identifieringsuppgift till varje personuppgift i de olika längderna, så att alla uppgifter om en viss person kan fås genom sökning på identifieringsuppgiften oberoende av eventuella fel i originallängderna. Materialet lagras i dator, i vilken också alla sökningar görs. De ursprungliga längderna återskapas i datorn i källfiler. Personuppgifterna sammanställs sedan i händelsefiler, i vilka alla uppgifter om en person förs in i tidsordning och utan upprepningar. Det är dessa händelsefiler man anser att forskarna sedan skall utnyttja.

Registreringen omfattar större delen av 1800-talet. Till våren räknar man med att ha klar Tuna församling i sin dator.

Medicinsk databas

Medicinarna i Umeå har nyligen startat ett databasarbete gällande Skellefteåregionen. Deras uppgift är att studera sjukdomars utbredning i anslutning till Rönnskärsverken och dess föroreningar. Socialstyrelsen har ställt sig bakom detta projekt. Man är särskilt intresserad av att kunna särskilja vad som beror på arv och vad som beror på miljö.

I medicinarnas arbete går man tillbaka till 1700-talet eller så långt

man kommer i kyrkböckerna. En excerpingscentral med ett 20 tal damer har upprättats i Jörn. I övrigt avser man repliera på den demografiska databasen.

Det skall bli möjligt att släktforska även i denna databas. Arbetet med databaserna sker i samarbete med landsarkivet i Umeå.

Ramsele registreringsbas

Landsarkivet i Härnösand driver en registreringsbas i Ramsele i samarbete med länsarbetsnämnden.

I Ramsele har manuellt framtagnits register för husförhörslängder fram till 1830 för Norra Ångermanland. Under våren beräknas motsvarande för Södra Ångermanland bli klart. Man tar fram alfabetiska personregister och topografiska register. Resultatet redovisas som inbundna böcker.

Man arbetar även med dödböcker och avser så småningom gå vidare med födelse- och vigselböcker. Dödböcker för Själevad, Björna, Härnösand och Säbrå församlingar bearbetas f n.

Man har även tagit upp personregister för andra handlingar såsom te passjournaler, dels sådana för utgivna pass och dels sådana för uppvisade pass. Pass måste i äldre tid - före 1850 - uppvisas vid varje länsgräns.

Man skulle i dagarna få en minidator till Ramsele. Allt arbete har hittills varit manuellt.

Privat registerframtagnings

Privat framtagnings av personregister mm uppmanas av landsarkivet. Betalning kan inte utgå men landsarkivet åtar sig renskrivning och snygg inbindning och ett inbundet exemplar till den som gjort registret.

På detta sätt har man fått fram flera register. Familjeregister har tagits fram för Torps och Selångers församlingar. K J Nilsson har tagit fram familjeregister, vilket arbete fortsatts av Tore Sandberg.

Lokala klubbar

På senare år har släktforskarna i Norrland slutit sig samman i släktforskarklubbar. Några av dessa har börjat bygga upp egna bibliotek. Landsarkivet stöder klubbarna bl a genom att personal från landsarkivet ställer upp som föredragshållare på årsmöten mm. Fyra klubbar finns f n. De finns i Umeå, Sollefteå, Sundsvall och Söderala.

Kommentarer

Arkivarie Bylunds föredrag var mycket innehållsrikt och gav en hel del nya aspekter på norrländsk släktforskning. Intressantast var kanske att höra om släktforskarnas stora aktivitet däruppe med bl a flera nybildade klubbar. Roligt var också att höra om det goda samarbete, som man tydligen har med släktforskarna och de sätt på vilka man stimulerade släktforskarna i deras arbeten. Intressant var också att höra om den stora registreringsaktivitet som pågick. Landsarkivet hade en egen registreringscentral, där framtagnings av personregister pågick, ännu så länge manuellt, men med datorregistreringar i sikte. Datorhjälp i släktforskningen - rätt använd - ger sådana fördelar att den inom några få år kommer att betraktas som oundgänglig.

PO

DEMOGRAFISKA DATABASEN I UMEÅ

Demografiska Databasen i Umeå skall enligt sin instruktion registrera och bearbeta demografiska och sociala historiska data för forskningsändamål samt göra dessa data tillgängliga för forskare. Detta innebär i klartext att databasen bl a skall registrera kyrkböcker från olika församlingar och göra dessa registrerade data tillgängliga för forskare och till dessa räknas bl a även släktforskare. Det finns därför all anledning för oss släktforskare att noga följa utvecklingen på den demografiska databasen.

Databasen startade som ett beredskapsprojekt 1 juli 1973. Under 5 år finansierade länsarbetsnämnden i Norrbotten verksamheten. Under denna tid var Riksarkivet huvudman. Den 1 juli 1978 inordnades databasen i Umeå Universitet, som en särskild enhet, och finansierades över Universitetets ordinarie budget.

Databasen leds av en styrelse vari bl a ingår representanter för universitetet i Umeå, Uppsala, Lund, Göteborg och Stockholm samt ledamöter från Riksarkivet, Nordiska Museet, Statistiska Centralbyrån och AMS. Representanter för berörda landsarkiv är endast indirekt representerade genom Riksarkivet. Representant för en så stor forskargrupp som släktforskarna saknas helt.

Vid starten bestod databasen av en lednings- och forskningsenhet i Umeå och en produktionsenhet i Haparanda, vilken senare genomförde excerpiering och registrering.

Under senare hälften av 1979 utvidgades databasens verksamhet genom upprättande av tre nya excerpieringscentraler - i Pajala, Jokkmokk och Jörn. Dessa administreras från Haparanda.

Antalet anställda är i Umeå 5, i Haparanda 42 och i de tre excerpieringscentralerna omkring 15 vardera, totalt ca 90 personer. Förslag om en utökning i Umeå med en forsknings- och utvecklingsenhet föreligger.

Under databasens första tid skedde metodutveckling samt excerpieringar och registreringar för en serie försöksförsamlingar - Fleninge, Svinnegarn, Nedertorneå, Tuna, Gullholmen, Trosa och Locknevi. Efter detta har man i stället för enskilda församlingar, spridda över landet, tagit upp regioner och startat med Sundsvallsregionen. Denna omfattar 12 församlingar, varav en, Tuna, ingick bland den första serien på sju. Under innevarande budgetår förväntas beslut om val av ytterligare en region - Linköping? - för vilken excerpiering kan påbörjas redan nästa budgetår, parallellt med arbetet på Sundsvallsregionen.

Tyngdpunkten för databasens arbete har varit och kommer även under de närmaste åren att ligga vid produk-

tion och systemarbete för datorisering av det svenska kyrkboksmaterialet från 1800-talet.

Kyrkboksmaterialet excerpieras, registreras och bearbetas, vilket i datorn redovisas i två typer av filer - källfiler och händelsefiler. Källfilen innehåller en återbildad kyrkbokslängd, t e en födelselängd, men skiljer sig från denna genom att varje personuppgift givits en identifiering. Identifieringen har tillkommit för att eliminera inverkan av skilda uppgifter om samma person vid olika tillfällen. För att kunna åstadkomma denna identifiering måste man bedriva viss form av släktforskning, man måste granska olika personuppgifter och dra slutsatser om att det gäller samma person även om uppgifterna, t e födelseår, är något olika. Denna "släktforskning" görs i Haparanda. Med utgångspunkt från källfiler från olika längder i samma församling, sammanställs sedan händelsefilerna, som ger uppgifter om de enskilda individerna i en logisk följd utan de upprepningar som finns i källfilerna. Händelsefilerna är gjorda så att genealogiska sökningar är möjliga.

Av de sju försöksförsamlingarna finns i dag Fleninge, Svinnegarn, Trosa och Nedertorneå på händelsefiler. Gullholmen och Tuna finns på källfiler. För den sjunde av försöksförsamlingarna, Locknevi, har registreringen avslutats och resultatet nyligen levererats från Haparanda till Umeå på magnetband. Som förut sagts är materialet begränsat i tiden till 1800-talet.

För Sundsvallsregionen har man ännu inte kommit lika långt, undantagandes Tuna, som var med redan i första gruppen om sju. Inga av de andra församlingarna hade lämnat Haparanda. Längst hade man kommit med Attmar och Njurunda, som höll på att sammanställas. Färdig excerpierade var också Galtström och Selånger. Excerpiering pågick av Skön, Skönsmon, Timrå, Svartvik och Hässjö. Klara för excerpiering var Alnö, Timrå och Svartvik medan Skön, Hässjö, Lögdö och Tynderö fortfarande helt eller till delar, höll på att förberedas för excerpiering. Icke påbörjade församlingar var då Ljustorp, Indal, Sättna och Sundsvalls stad.

Av de nya exciperingscentralerna har två tillkommit för särskilda projekt. I Jokkmokk sker exciperering för ett tvärvetenskapligt projekt gällande Lule älvdal. Här sker exciperering av kyrkböcker för Nedre Luleå och Jokkmokk fram till 1920. I Jörn sker exciperering av kyrkböckerna för Skellefteåområdet för ett av socialstyrelsen finansierat projekt vid Umeå universitet gällande frågor om missbildningar mm i det starkt förorenade Skellefteåområdet är betingat av arv eller miljö. I detta projekt skall man gå tillbaka i tiden så långt kyrkböckerna sträcker sig.

Allteftersom församlingarna har blivit färdiga har materialet utnyttjats av forskarna. Man har för forskare tagit fram listor över invånare i Fleninge och Trosa 1830, 1850 och 1870; listor över invånare i Fleninge 1830-70 grupperade efter boställe, lista över gifta i Tuna, tvillingfödslar i Svinnegarn, frekvenstabeller över namn i Fleninge (Roland Otterbjörk), lista över metallhantverkare i Nedertorneå, lista över vigda och döda samt in- och utflyttningar i Tuna (Tord Bylund).

Det är obekant om någon släktforskare ännu haft möjlighet att utnyttja det framkomna materialet. Även om det i dag framtagna materialet vid databasen i Umeå är starkt begränsat i tiden och till antalet församlingar är utvecklingen så intressant att man bör undersöka hur materialet skall kunna göras tillgängligt för släktforskare. Vi har skrivit till databasen i förhoppning om att få igång en dialog som kan leda fram till hur databasens material skall kunna utnyttjas av släktforskare, i första hand vilka uppgifter, som kan erhållas och i vilken form. Ännu väntar vi på svar.

PO

DATABASPROJEKT FÖR LINKÖPING

Av landsarkivet i Vadstena senaste årsberättelse framgår att representanter för demografiska databasen i Umeå-Haparanda samt kulturetografiska institutionen vid Stockholms Universitet besökt landsarkivet och informerat om ett projekt avseende 35 församlingar i och kring Linköping. Man räknar med

att projektet skall ta 10 år att genomföra. Närmare uppgifter om vad projektet gäller lämnas inte.

När fil Dr Anna Christina Meurling från Lund var hos oss i Norrköping förra våren (1979) och berättade om sin socialhistoriska forskning nämnde hon även om ett projekt gällande Östergötland, som den Demografiska Databasen i Umeå planerade. Då antyddes det gälla bl a medicinsk forskning.

Närmare uppgifter om det planerade projektet kommer väl så småningom.

PO

UNGDOMSVERKSAMHET

Ungdomsverksamhet är viktig inom alla föreningar, inte minst släktforskarföreningar. Glädjande nog har vi i Göteborg fått en livaktig ungdomsförening, Genealogisk Ungdom. Ungdomsverksamhet bedrivs även i våra skolor. Då och då hör man berättas om ungdomar, som på högstadiet tagit upp släktforskning som fritt valt arbete och på gymnasiet som specialarbete. Att släktforskning tagits upp på "timme till förfogande" - TFF - på gymnasiet är kanske inte lika känt. Här berättar Gunnel Kvarnström om ett sådant projekt i Karlstad, som givit starkt gensvar hos eleverna.

SLÄKTFORSKNINGSINTRESSERADE GYMNASIELEVER I KARLSTAD

Till Emigrantregistret i Karlstad kom under hösten 1979 en förfrågan från en studierektor om vi kunde ta hand om en grupp elever, som ville lära sig släktforskning.

Studierna skulle bedrivas på TFF (timme till förfogande) alltså 10x1 lektion på 40 minuter. I allmänhet omfattar ju en släktforskningscirkel 30 lektioner, så vi tyckte det verkade omöjligt att genomföra den på så kort tid.

Studierektor trodde att 10-12 elever skulle vara intresserade, men inte mindre än 27 anmälde sig. Med så många deltagare blev det besvärligt att lösa den praktiska delen, nämligen mikrofilmsläsandet. Vi har bara fyra läsapparater på Emigrantregistret.

Eftersom dessa ungdomar är födda 1963-64 måste de ha tillförlitliga uppgifter om förfäder tre generationer tillbaka för att dessa skulle finnas med på våra mikrofilmer. Vi började med att ge dem en blankett, där de skulle fylla i så många anor de visste i tredje generationen bakåt. Detta för att kunna välja ut och förhoppningsvis få flera elever, som forskade i samma församling och kunde börja med att titta på samma film.

De tre första sammankomsterna hade vi på skolan med hela gruppen. Programmet för samtliga sammankomster framgår av följande:

1. Information om emigrantforskning, kyrkobokföring och upprättande av antavlor.
2. Bildspelet "Bryggan", som belyser den svenska emigrationen till Amerika.
3. Läsövning av gammal skrivstil (Anderös övningsbok). Genomgång av "Husförhörslängd" med bl a gamla yrkesbenämningar.
4. a. Halva gruppen lektion på skolan med genomgång av "Födelsebok". Läsövning av gammal stil i kopia ur en gammal födelsebok.
b. Andra halva gruppen till Emigrantregistret i tre timmar, där de fick växla mellan att läsa gammal stil, genomgång av "Födelsebok" och forskning efter egna förfäder vid läsapparaterna.
5. Den halva grupp som vid föregående sammankomst varit på skolan (4.a.) nu till Emigrantregistret i tre timmar, där de också fick växla mellan läsning av gammal stil (Anderös bok) och forskning efter egna förfäder genom läsning av mikrofilm.
6. Samtliga lektion på skolan med genomgång av "Vigselboken", som samtidigt var läsövning av gammal stil, eftersom vi hade en kopia ur en gammal vigselbok. Genomgång av lämpligaste tillvägagångssätt vid släktforskning (i vilken ordning man bör läsa de olika kyrkoböckerna). Varje elev fick en uppställning med förklaringar.
7. Halva gruppen till Emigrantregistret i åtta timmar. Läsning av

mikrofilm.

Skrivning av antavlor och personer (den nya sorten från GF)

8. Som under nr 7 med återstående halva grupp.

För sammankomst nr 7 och 8 användes idrottsdagar. Helt frivilligt använde eleverna en idrottsdag till släktforskning i stället för skidåkning.

Eftersom eleverna kom från åtta olika klasser gick det bara två gånger att förlänga TTF med håltimmar.

Emigrantregistret ställde fyra handledare till förfogande vid besöken där.

25 elever fullföljde cirkeln och 22 påbörjade egna antavlor. Tre elever har på eget initiativ under fritiden besökt Emigrantregistret för forskning. Tre elever har använt ytterligare sammanlagt 20 timmar att läsa mikrofilm inlånad från andra länsbibliotek.

Det var verkligen mycket stimulerande att vara handledare åt dessa intresserade och trevliga ungdomar. Resultatet blev ju också över förväntan, med tanke på den knappa tid vi hade till förfogande.

Gunnel Kvarnström.

ANVISNINGAR FÖR SÖKNING I KYRKBÖCKER

Följande anvisningar för sökning i kyrkböcker utdelades till gymnasieeleverna i Karlstad, som deltog i den av Gunnel Kvarnström redovisade kursen.

Lämpligt tillvägagångssätt vid släktforskning

Man vet en persons födelsedatum och födelseförsamling och börjar då med födelseboken.

1. FÖDELSEBOKEN

Man får i födelseboken reda på föräldrarnas namn och bostad, ibland moderns ålder, samt faddrarnas namn (som bör antecknas)

Med dessa uppgifter går man vidare till husförhörslängden för det aktuella födelseåret.

2. HUSFÖRHÖRSLÄNGDEN

Här finner man nu under bostads-

adressen (gården, torpet) hela familjen antecknad.

Man får veta föräldrarnas och syskonens födelseår och födelseplats.

Genom att se efter var syskonen är födda kan man få reda på om familjen bott i andra församlingar om inte detta skulle stå antecknat i kolumnen för in- och utflyttning.

Ta reda på äldsta barnets födelseår och sök i vigselboken för detta år och bakåt i tiden.

3. VIGSELBOKEN

Sök i vigselboken för moderns hemförsamling vid giftermålet. Börja med det år när första barnet är fött. Som regel föddes barn inom ett år efter vigseln. Men det äldsta barnet, som står upptaget i husförhörslängden, behöver inte vara det första barnet. De första barnen kan ha dött. Därför kan man ibland få gå bakåt flera år innan man hittar vigseln.

Vi får här veta från vilka gårdar eller torp brud och brudgum kommer.

Har de antecknats som "dräng" och "piga", vilket i vigselboken betyder hemmason och hemmadotter, vet man att ingen av dem varit gift förut. Omgifte efter dödsfall var mycket vanligt, men då antecknas det alltid med "änkling" eller "änka".

Man söker nu i husförhörslängden för åren före det aktuella vigselåret.

4. HUSFÖRHÖRSLÄNGDEN

Man söker upp den gård eller det torp där brud och brudgum bodde som ogifta.

Man får nu veta namn och födelseår och plats för deras respektive föräldrar. Men man kan inte vara säker på att det är deras rätta föräldrar som står antecknade här. Någon av dem kan vara omgift. Inte ens om fadersnamnet stämmer kan man vara säker, för en styvfader kan ha samma förnamn.

Uppgifterna i husförhörslängden måste alltid kontrolleras med vad som står i födelseboken.

Tyvärr kan födelseböckerna ibland vara förstörda och då får man nöja sig med husförhörslängderna.

Finns inga födelseårtal antecknade

i husförhörslängderna, får man söka framåt i tiden (i husförhörslängderna) för att finna ungefärlig tidpunkt, när den man söker avlidit.

Man söker sedan vidare i dödboken under de aktuella årtalen.

5. DÖDBOKEN

Här står antecknat den avlidnes namn och bostad, dödsorsak och ålder vid dödsfallet. Man får då en ungefärlig tid för födelsen och kan i födelseboken söka på de årtal som ligger runt denna tidpunkt. (Även om åldern i dödboken är angiven med år, månader och dagar kan man inte lita på detta).

Står den avlidne som "gifte mannen" så vet man att hans hustru fortfarande lever, annars skulle han stå som "änkling". Och står den avlidna inte som "änka" så står det "hustru" och då vet man att mannen lever.

Man är nu tillbaka i FÖDELSEBOKEN och följer samma rutin på nytt med de förfäder man nu fått fram.

IN- och UTFLYTTNINGSLÄNGDER får man också söka i då och då för att se var förfäderna kom ifrån eller vart de flyttat.

Man bör anteckna allt som berör förfäderna, även om det syns oviktigt för tillfället. En annan gång kanske det är just det man vill veta.

Anteckna också var uppgifterna finns, vilken mikrofilm, vilken sida osv.

RADION UPPMÄRKSAMMAR SLÄKTFORSKNING

Då och då förekommer program om släktforskning i radio. I höstas (1979-10-21) intervjuades Allan och Kristina Dalhede om sin släktforskning på olika arkiv och om sin dröm att få till stånd en släktförening. Den 19 mars i år intervjuades i program 1 (kl 07) familjen Olsson i Örebro om sin släktforskning. Man uppehöll sig särskilt vid läsning av mikrofilm på biblioteket. Man kände gemenskapen med de övriga forskarna, som satt vid apparaterna bredvid. Ibland kunde man komma in på samma församling och samma personer. Man var dock inte helt glad över läsapparaterna, som tydligen inte sköttes särskilt väl. Makarna var väl medvetna om att de gett

sig in på något, som kräver tycket tid. Man måste också ha ordning på sina papper. "Vi måste ta oss samman och gå igenom våra anteckningar" Trots svårigheterna fanns ingen tanke på att ge upp. Avslutningsvis ansåg makarna Olsson att släktforskning var en trevlig hobby för hela familjen även om det ibland kunde bli lite svårt för flickorna att läsa den gamla stilen.

PO

ÅRETS KURSLEDARKURS I ÖSTERGÖTLAND

Årets ledarkurs för de som leder studiecirklar i släktforskning förläggs i år till Östergötland. Förra årets kurs gick vid Värmlands folkhögskola i Molkom.

Tid och plats för årets kurs är ännu inte fastställda. En undersöks möjliga förläggningsorter. Lunnevad och Marieborg är platser som nämnts i sammanhanget. GF kurskalender anger att kursen skall äga rum till hösten.

PO

HEMLÅN AV VIDEOLOG

Av "Skåne Genealogen", medlemsblad för Skånes Genealogiska förening, framgår att föreningen äger en läsapparat för mikrofilm, "Videolog", vilken utlånas till medlemmar i 14 dagarsperioder. Föreningens sekreterare handhar utlåningen. Man tar endast ut en avgift på 10 kr per period, vilket är avsett att täcka kostnader för lampbyte och service i övrigt. Detta är ett fint initiativ, som borde mana till efterföljd. Det finns släktforskare som av en eller annan anledning har svårt att ta sig till biblioteket och inte anser sig ha råd att anskaffa en egen Videolog. Det kan också finnas de som vill slippa den stress det ofta innebär att helt vara hänvisad till bibliotekens apparater och åtminstone för en kortare period få studera sina filmer i lugn och ro hemma. Utlåningen av Videologen har enligt samtal med Torsten Rosencrantz, som svarar för utlåningen, fungerat bra. Apparaten har varit efterfrågad och utlåningen har inte vållat större besvär.

PO

LÄNSBIBLIOTEK SOM TILLÅTER HEMLÅN AV FILM

Av stort intresse för alla dem, som skaffat sig en egen läsapparat för mikrofilm är vilka länsbibliotek, som medger hemlån av sina filmer. Idag har listan följande utseende:

Borås	Lidingö
Falun	Linköping
Gävle	Luleå
Halmstad	Malmö
Härnösand	Skara
Jönköping	Umeå
Kalmar	Uppsala
Karlskrona	Visby
Karlstad	Västerås
Kristianstad	Växjö

De som inte tillåter hemlån är idag Eskilstuna, Göteborg, Örebro. Det är oklart vad som gäller för Östersund.

PO

KOMMANDE NUMMER

Även om vi försöker hålla nere kostnaderna så långt möjligt för detta meddelande, kostar det pengar att ge ut det. Eftersom vi inte - ännu inte - har något som helst anslag för vår verksamhet, får vi betala det själva. För att möjliggöra en fortsatt utgivning är det därför nödvändigt att de som vill ha kommande nummer betalar för sig. För att klara de praktiska problemen har vi gjort om arbetsgruppen till en förening med samma namn, dvs föreningen för Datorhjälp i Släktforskningen - DIS. Ordföranden i interimsstyrelsen är Lars Blomberg. De som betalar in 30 kr på föreningens postgirokonto 14033-5 får även de ytterligare nummer av detta meddelande som kommer ut i år. Förhoppningsvis klarar vi ett möjligt två nummer till i år. Ange vid postgiroinbetalningen om DU önskar bli medlem i föreningen.

Föreningens adress:

DIS c/o P O Bergman, Hjortronvägen 89, 59054 Sturefors.

Copyright P O Bergman och föreningen DIS 1980.